

BIJLAGE BIJ DE BESLISSING VAN DE VLAAMSE REGERING TOT GOEDKEURING VAN HET ACTIEPROGRAMMA BIJ HET ONROENDERFgoedRICHTPLAN VOOR DE HOOGSTAMBOOMGAARDEN IN HASPENGOUW EN VOEREN

Het op 24 mei 2019 goedgekeurde onroenderfgoedrichtplan “Hoogstamboomgaarden te Haspengouw en Voeren” (VR2019 2405 MED.0239/5) formuleert een toekomstvisie voor de hoogstamboomgaarden in Haspengouw en Voeren. Deze visie is opgebouwd rond 8 ambities.

Het actieprogramma bij dit onroenderfgoedrichtplan geeft hier in toepassing van artikel 7.1.5 van het Onroenderfgoeddecreet verder uitvoering aan: *“Aan een onroenderfgoedrichtplan kan een actieprogramma worden gekoppeld. De Vlaamse Regering kan daarvoor de nadere regels bepalen. De Vlaamse Regering verbindt er zich toe een actieprogramma uit te voeren. Een actieprogramma onroerend erfgoed somt de instrumenten en middelen op die ter beschikking staan van de administratieve overheden en die vanuit onroenderfgoeddoogpunt nuttig of noodzakelijk zijn om de toekomstvisie, aandachtspunten en beheersdoelstellingen uit het onroenderfgoedrichtplan te verwezenlijken.”*

Het actieprogramma bij dit onroenderfgoedrichtplan zet de 8 ambities om in 46 acties. Het agentschap Onroerend Erfgoed, het agentschap Natuur en Bos, het departement Landbouw & Visserij, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek, de Vlaamse Landmaatschappij, het departement Omgeving, het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, de Nationale Boomgaardenstichting, de Provincie Limburg, de Intergemeentelijke Onroenderfgoeddiensten (IOED) Haspengouw West en Oost-Haspengouw en Voeren en de gemeenten Alken, Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Gingelom, Heers, Herk-de-Stad, Hoeselt, Kortesseem, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren en Wellen staan samen in voor de realisatie van deze acties.

Deze nota presenteert het actieprogramma gekoppeld aan de ambities van het onroenderfgoedrichtplan. Tabel 1 geeft een overzicht hiervan. De meeste acties dragen bij aan verschillende ambities. We bespreken de actie bij de ambitie waar ze het meest toe bijdraagt.

Dit eerste actieprogramma is beperkt tot lopende acties en enkele voorbereidende acties en proefprojecten die een noodzakelijke eerste stap zijn voor de verdere uitwerking van maatregelen. Dit actieprogramma zal periodiek geactualiseerd worden. Een eerste herziening van het actieprogramma is gepland rond 2024-2025.

Noot: Actie 19 ontbreekt in onderstaande tabel en in het programma. Deze werd in onderling overleg geschrapt. We behouden echter de oorspronkelijke nummering van de overige acties omdat deze ook opgenomen werden in de goedkeuringen door de partners.

Tabel 1: Overzicht van de wisselwerking tussen de acties en de ambities

Nr	Actie	BEHOUD				BEHEER		BELEID	
		Ambitie 1	Ambitie 2	Ambitie 3	Ambitie 4	Ambitie 5	Ambitie 6	Ambitie 7	Ambitie 8
		Areaal semi-dynamisch bewaren	Nieuwe locaties zoeken	Hoogstamboomgaarden als streekeigen oplossing	Ziekten en plagen beheersen	Op maat beheren	Wisselwerking met laagstamteelt	Gezamenlijk stimulerend basisbeleid voeren	Flexibel projectmatig beleid voeren
1	<i>Geïntegreerde inventarisatie- en waarderingsmethodologie</i>								
2	Inventarisatie natuurboomgaarden								
3	<i>Onderzoek hoogstamboomgaarden identificeren en opvolgen via Artificial Intelligence</i>								
4	Nulmeting boomgaardenareaal								
5	Hoogstamboomgaarden inventariseren								
6	<i>Geïntegreerd afwegingskader vergunningenbeleid</i>								
7	Compensatie (soms m.i.v. waarborgregeling) bij omgevingsvergunningen								
8	Controle op behoud en heraanplant								
9	Stedenbouwkundige verordening beplantingen								
10	<i>Sensibiliseringsfilmpjes hoogstamboomgaarden</i>								
11	Publiekswerking								
12	Communicatie over belang van hoogstamboomgaarden								
13	RUP's voor hoogstamboomgaarden								
14	Aanplantsubsidie								
15	Hoogstamboomgaardentoets bij ruimtelijke planning en inrichting								
16	Aankoopbeleid hoogstamboomgaarden								
17	Nieuwe hoogstamboomgaarden aanleggen met maatschappelijke functies								
18	<i>Aanplantsubsidie boslandbouwsystemen</i>								
20	Aankoop en verdeling van kersenvliegvalen								
21	Goedgeplukt platform								
22	Sapmobiel								
23	Produceeren van gemeentelijk hoogstamsap								
24	Serveren van hoogstamproducten op eigen activiteiten								
25	Kwaliteitsbewaking landschapswandelingen								

Nr	Actie	Ambitie 1	Ambitie 2	Ambitie 3	Ambitie 4	Ambitie 5	Ambitie 6	Ambitie 7	Ambitie 8
		Areaal semi-dynamisch bewaren	Nieuwe locaties zoeken	Hoogstam-boomgaarden als streekeigen oplossing	Ziekten en plagen beheersen	Op maat beheren	Wisselwerk-ing met laagstam-teelt	Gezamenlijk stimulerend basisbeleid voeren	Flexibel projectmatig beleid voeren
26	<i>Eigen hoogstamboomgaarden (laten) herstellen en beheren</i>								
27	Beheersplan of beheersvisie voor eigen hoogstamboomgaarden opmaken								
28	<i>Geïntegreerd afwegingskader beheermaatregelen</i>								
29	Adviesverlening								
30	Organiseren van snoei- en onderhoudsopleidingen								
31	<i>Beheersplan CHL Kuttekoven en Abdij van Kolen opmaken</i>								
32	Opmaken beheersplannen voor individuele boomgaarden								
33	<i>Geïntegreerde beheersovereenkomsten in Gulpdal</i>								
34	Gemeentelijke onderhoudssubsidies voor hoogstamboomgaarden								
35	Samenwerkingsovereenkomsten voor advies, herstel en beheer van het hoogstamboomgaardenlandschap								
36	<i>Onderzoek naar het inzetten van premie cultuurhistorische landschapszorg</i>								
37	Provinciale onderhoudssubsidie klein erfgoed en ondersteuningsovereenkomst soortenbeheer								
38	Inpassing hoogstamboomgaarden in landbouwbedrijven								
39	<i>Oprichten hoogstamboomgaardenloket</i>								
40	Projectsubsidies Provinciaal Centrum Cultureel Erfgoed								
41	Beheer veteranenfruitbomen								
42	Gemeentelijke aanpak ziekteverspreiding								
43	Provinciaal meldpunt bacterievuur								
44	Projecten met aandacht voor hoogstamboomgaarden								
45	Werking agroforestry								
46	PDPO-project Haspengouwse fruitweides								
47	Soortenbeschermingsprogramma Vliegend Hert								

LEGENDE

<i>cursief = acties met engagement Vlaamse Overheid</i>
Noodzakelijk om de ambitie te kunnen uitvoeren
Heeft een grote impact op het realiseren van de ambitie
Draagt bij aan de ambitie

De acties voor het realiseren van de 8 ambities voor de Hoogstamboomgaarden in Haspengouw en Voeren

AMBITIE 1: We houden het bestaande areaal hoogstamboomgaarden in Haspengouw en Voeren op semi-dynamische wijze in stand:

We streven naar het behoud van het bestaande areaal aan hoogstamboomgaarden (ca. 3800 ha) en houden hierbij rekening met de waarde van de hoogstamboomgaarden en de dynamiek van het landschap. Om dit te realiseren zetten we dit actieprogramma in op het inventariseren van hoogstamboomgaarden, het optimaliseren van het omgaan met vergunningsaanvragen en het sensibiliseren van de bevolking.

INVENTARISEREN

Het in kaart brengen van het exacte aantal, de oppervlakte, de ligging en de individuele waarde van de hoogstamboomgaarden in Haspengouw en Voeren is een noodzakelijke voorwaarde om deze ambitie te kunnen waarmaken. Deze zijn momenteel immers onvoldoende gekend.

Daarom werkt het agentschap Onroerend Erfgoed in samenwerking met de partners een geïntegreerde inventarisatie- en waarderingsmethodologie uit (actie 1). Op basis van een casestudy, waarbij we 50 diverse types hoogstamboomgaarden in de streek inventariseren, leggen we de verschillende kenmerken van hoogstamboomgaarden vast en bepalen hun waarde op geïntegreerde wijze waarbij we minstens de waarden voor erfgoed, natuur, landbouw, toerisme en recreatie, de gemeenschap en de individuele eigenaar en/of gebruiker meenemen en waarbij we rekening houden met ruimtelijke uitdagingen. De casestudy zal ons een eerste inzicht verschaffen in het voorkomen van de verschillende waarden van hoogstamboomgaarden in Haspengouw en Voeren en de mate van dynamiek die wenselijk en mogelijk is.

Het Provinciaal Natuurcentrum (LIKONA Werkgroep Ongewervelden) voert momenteel een inventarisatie van de biodiversiteit in 8 hoogstamboomgaarden uit (actie 2). In de periode 2017-2021 werd al in 43 hoogstamboomgaarden de biodiversiteit bepaald voor ongewervelden in functie van natuurboomgaarden. Deze studie volgt het leven in de hoogstamboomgaard gedurende een langere periode op en verschaft ons meer inzicht in de aanwezige (bijzondere) soorten en de hoogstamboomgaard als habitat. In combinatie met actie 1, waarbij de inventarisatie van de natuurwaarde, gebeurt door middel van enkele momentopnames (verspreid over een jaar) en focust op de plantaardige biodiversiteit, leidt deze studie tot een beter en vollediger beeld van aanwezige natuurwaarden in hoogstamboomgaarden.

We verwerken de opgedane kennis uit beide inventarisatieprojecten (acties 1 en 2) in een handleiding voor het inventariseren en waarderen van hoogstamboomgaarden waar lokale partners, zoals de IOED's en gemeenten verder mee aan de slag gaan (actie 5) met als einddoel alle hoogstamboomgaarden in de regio in kaart te brengen. Hier starten we al mee in dit actieprogramma (onder andere in Kortesseem) maar wellicht zal het enkele jaren in beslag nemen. De handleiding zal ook geschikt zijn om toe te passen in andere streken in Vlaanderen.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek onderzoekt hoe we Artificial Intelligence (AI) kunnen inzetten om hoogstamboomgaarden te identificeren en op te volgen (actie 3). Deze actie kadert in lopend onderzoek naar de herkenning (en opvolging in de tijd) van boomkruinen en andere (kleine) landschapselementen aan de hand van innovatieve technieken (satellietbeelden en andere geografische datalagen, gecombineerd met geavanceerde analysetechnieken als AI), met het oog op integratie in de Biologische Waarderingskaart. Binnen dat onderzoek zal speciale aandacht uitgaan naar de case van hoogstamboomgaarden in Haspengouw, met als doel een latere toepassing over geheel Vlaanderen. Het inzetten van dergelijke digitale methodes laat toe om op een snelle manier de evolutie van het areaal op te volgen. Parallel voert de Nationale Boomgaardenstichting in samenwerking met de Haspengouwse gemeenten een nulmeting van het

boomgaardenareaal per gemeente uit (actie 4) met als doel om na enkele jaren de effecten van het actieprogramma op het terrein vast te stellen, gebruikmakend van luchtfoto-analyse gecombineerd met terreincontroles. Door de resultaten van deze nulmeting te vergelijken met het digitale onderzoek, krijgen we een goed zicht op de betrouwbaarheid van de digitale technieken en hoe we deze het best kunnen inzetten.

OPTIMALISEREN VERGUNNINGENBELEID

Voor het kappen van hoogstamboomgaarden is in de meeste gevallen een omgevingsvergunning nodig (Natuurdecreet art 14 en 16 of VCRO). Het is aan de vergunningverlener om te oordelen over de kap en eventuele heraanplant van een hoogstamboomgaard. Momenteel voert elke vergunningverlener dit naar best vermogen uit. Aangezien de meeste vergunningen op lokaal niveau verleend worden, kunnen er heel wat verschillen zijn tussen verschillende gemeenten. Dit komt de transparantie niet ten goede. Zowel de lokale besturen als de eigenaars wensen meer duidelijkheid met betrekking tot vergunningen voor het kappen van hoogstamboomgaarden: Wanneer mogen hoogstamboomgaarden gekapt worden en wanneer niet? Is er een compensatie nodig en zo ja op welke manier? Welke flexibiliteit is er mogelijk? Enz.

Soms is er ook voor de aanplant van nieuwe hoogstamboomgaarden een omgevingsvergunning (voor vegetatiewijzigingen) vereist. Ook hiervoor kan een afwegingskader nuttig zijn. Op sommige plaatsen is de aanleg van een hoogstamboomgaard niet aangewezen omdat andere waarden primeren.

Daarom werkt het agentschap Onroerend Erfgoed samen met de partners een sector- en beleidsoverschrijdend (Vlaams) afwegingskader voor het verlenen van vergunningen voor het kappen van hoogstamboomgaarden uit (actie 6). De waarden, functie en ligging van de hoogstamboomgaard vormen hierbij het uitgangspunt. Dit afwegingskader heeft als doel om de lokale besturen te ondersteunen in het nemen en motiveren van beslissingen. Het moet transparant en duidelijk zijn, maar ook een zekere flexibiliteit en maatwerk toelaten. Het afwegingskader moet duidelijkheid verschaffen over de wenselijke dynamiek van het hoogstamboomgaardenlandschap door een onderscheid te maken tussen hoogstamboomgaarden (types) hoogstamboomgaarden die (zonder compensatie) gekapt kunnen worden, stabiele (types) hoogstamboomgaarden die zo lang mogelijk op dezelfde plek behouden moeten blijven en alle variaties daartussen.

Een groot deel van de gemeenten leggen compensaties van hoogstamfruitbomen op bij omgevingsvergunningsaanvragen (actie 7). In Borgloon, Gingelom en Sint-Truiden gaat dit gepaard met een financiële waarborgregeling die vrijgegeven wordt na uitvoering van de heraanplant. Diepenbeek, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst en Sint-Truiden voeren regelmatig controles uit wanneer behoud en/of heraanplant opgelegd wordt bij de omgevingsvergunningen (actie 8).

De gemeente Wellen heeft een stedenbouwkundige verordening betreffende beplantingen (actie 9). Deze vraagt een kapvergunning voor alle loofbomen met een stamomtrek vanaf 30 cm, waardoor ook hoogstamboomgaarden die niet onder het Vlaams omgevingsvergunningenbeleid vallen een extra bescherming genieten.

De gemeenten Sint-Truiden en Wellen bakenden 'hoogstamboomgaardenkernen' af in een Ruimtelijk Uitvoeringsplan voor gemeentelijke natuurwaarden/natuurkernen (actie 13). Hiermee beschermen ze de aanwezige hoogstamboomgaarden in bepaalde zones van de gemeente en leggen hier extra vergunningsvoorwaarden op. De RUP's geven tevens aan waar het wenselijk is om nieuwe hoogstamboomgaarden toe te voegen.

SENSIBILISEREN

Onbekend maakt onbemind. Onderzoek toonde aan dat kennis van (de waarde van) hoogstamboomgaarden aan een belangrijke bijdrage levert aan het draagvlak voor het behoud van hoogstamboomgaarden bij burgers en eigenaars. We blijven inzetten op sensibilisering van landbouwers, burgers, ruimtelijke planners en lokale beleidsmakers om de daling van het hoogstamboomgaardenareaal af te remmen.

Het agentschap Onroerend Erfgoed maakt vier korte filmpjes, één voor elk seizoen, die verschillende aspecten van hoogstamboomgaarden belichten (actie 10). Twee filmpjes zijn al gelanceerd: één rond de waarden van hoogstamboomgaarden en nood aan actie (herfst) en een rond het beheer van hoogstamboomgaarden (winter). In de lente van 2021 namen we ook al een filmpje rond landschappelijke beleving van hoogstamboomgaarden en toerisme op. Alle partners kunnen deze filmpjes gebruiken.

Een aantal lokale partners zetten actief in op publiekswerking en educatie in hoogstamboomgaarden (actie 11). Zo organiseren het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren en de Nationale Boomgaardenstichting samen met de Haspengouwse gemeenten jaarlijks terugkerende evenementen zoals de fruitdoedagen in Sint-Truiden en 'Bilzen de boom in' waar de schoolgaande jeugd kennismaakt met hoogstamboomgaarden door zelf te plukken en te persen. Aan Bilzen de boom in is ook een doe-dag voor de bevolking gekoppeld, waarbij inwoners appels kunnen rapen en persen. De Nationale Boomgaardenstichting laat het publiek elke zomer kennismaken met verschillende kersenvariëteiten in de historische hoogstamboomgaard van Alden Biesen. De IOED's vestigen de aandacht op hoogstamboomgaarden tijdens publieksevenementen zoals Open Monumentendag. De gemeenten Gingelom, Hoeselt en Nieuwerkerken organiseren regelmatig een publieksactiviteit in hun eigen hoogstamboomgaarden zoals een picknick, wandeling, plukactiviteit, ... de stad Sint-Truiden organiseert landschapsbelevingsdagen voor scholen met aandacht voor hoogstamboomgaarden en de gemeente Wellen organiseert jaarlijks een smaak- en fruitfestival om het lokale fruit te promoten.

De Haspengouwse gemeenten, Provincie Limburg, Nationale Boomgaardenstichting en Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren communiceren bovendien regelmatig over het belang van hoogstamboomgaarden via hun eigen communicatiekanalen (actie 12).

AMBITIE 2: We zoeken actief naar nieuwe locaties waar hoogstamboomgaarden een plek kunnen krijgen

Alle Haspengouwse gemeenten stimuleren de aanplant van nieuwe hoogstamboomgaarden door middel van een aanplantsubsidie (actie 14). In de meeste gevallen maakt dit deel uit van een ruimer subsidiereglement voor de aanplant en het onderhoud van KLE. De gemeente Riemst geeft kersverse ouders een fruitboom als geboortebloom cadeau om aan te planten in de eigen tuin.

Negen gemeenten (Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Gingelom, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren) voeren een 'hoogstamboomgaardentoets' uit bij het gemeentelijk ruimtelijk beleid (actie 15). Hierbij gaan ze na hoe bestaande en/of nieuwe hoogstamboomgaarden een plaats kunnen krijgen binnen nieuwe eigen ruimtelijke ontwikkelingen zoals ruimtelijke uitvoeringsplannen en inrichtingsplannen. In bepaalde gevallen kan dit ertoe leiden dat de aanplant van een hoogstamboomgaard uitgevoerd (eigen inrichtingen) of opgelegd (bijvoorbeeld bij verkavelingen) wordt. Zo legt Bilzen een nieuwe hoogstamboomgaard aan bij de nieuwe brandweerkazerne.

Het Provinciaal Natuurcentrum gaat na of locaties kunnen dienen als stapstenen in functie van natuurverbindingen. Ook de VLM zoekt binnen haar projecten steeds naar locaties voor de aanleg of herstel van hoogstamboomgaarden.

De integratie van landbouwbedrijfsgebouwen in het landschap is nodig om de kwaliteit van het platteland te behouden. Het aanplanten van bomen en struiken rondom bedrijfsgebouwen levert bovendien een positieve bijdrage aan de klimaatdoelstellingen. De overheid legt dan ook steeds vaker groenvoorwaarden op bij het afleveren van omgevingsvergunningen voor land- en tuinbouwbedrijven. De provincie Limburg ondersteunt jaarlijks circa 30 land- en tuinbouwbedrijven bij de vergroening van hun bedrijfsomgeving door landschapsintegratieplannen op te maken en groenadvies te geven. De focus ligt op het gebruik van streekeigen beplantingen, zoals hoogstamboomgaarden. Via het erfbeplantingsproject 'Boeren planten bij Boeren', worden deze plannen ook effectief op het terrein uitgevoerd, waarbij hoogstamfruitbomen (onder de vorm van huisboomgaarden) deel uitmaken van de totaalaanplant (actie 38).

AMBITIE 3: We zetten hoogstamboomgaarden in als streekeigen oplossing voor maatschappelijke uitdagingen en wensen in Haspengouw

Als zich een opportuniteit aandient, kopen Hoeselt, Riemst en de Provincie Limburg k (potentieel) waardevolle hoogstamboomgaarden aan om in te schakelen als natuurverbinding (actie 16).

Bilzen, Borgloon, Herk-de-Stad, Hoeselt, Nieuwerkerken, Tongeren en Riemst leggen nieuwe hoogstamboomgaarden aan op eigen geschikte gronden, vaak met als doel om nieuwe maatschappelijke functies op te nemen (actie 17). Zo legt Bilzen hoogstamfruitbomen aan bij de vergroening van scholen (Schoonbeek) en op enkele andere locaties (op de grens met Riemst, Blondeswinning, Grote Spouwen). Borgloon heeft al een speelboomgaard en legt bijkomend een recreatieboomgaard aan het stationsplein aan. Gingelom en Herk-de-Stad richten een publieke dorpsboomgaard in. Ook Hoeselt, Riemst, Tongeren en Nieuwerkerken plannen de aanleg van een hoogstamboomgaard op eigen grond indien een geschikte locatie zich aandient of vrijkomt.

Het departement Landbouw & Visserij stimuleert landbouwers om boslandbouwsystemen, waaronder ook hoogstamboomgaarden, aan te leggen door middel van een aanplantsubsidie (actie 18). Boslandbouw is een landbouwsysteem waarbij de teelt van bomen of struiken doelbewust gecombineerd wordt met die van een landbouwgewas of het houden van landbouwdieren. Hoogstamboomgaarden, waar fruitteelt en veeteelt gecombineerd worden, zijn hier een klassiek voorbeeld van, maar ook nieuwe, minder voor de hand liggende combinaties, zoals bijvoorbeeld fruitteelt in combinatie met pluimvee of varkensteelt zijn mogelijk. Hierdoor kunnen ook nieuwe vormen van hoogstamboomgaarden ontstaan die beter afgestemd zijn op moderne teeltbehoeften. Boslandbouwsystemen zijn een mogelijke oplossing voor het omgaan met nieuwe uitdagingen zoals extremere weersomstandigheden, omdat dit teeltsysteem naast zuivere productie ook andere ecosysteemdiensten levert zoals CO₂-opslag, schaduw voor landbouwdieren, tegengaan van erosie, hogere biodiversiteit enz. Vanaf de inwerkingtreding van het nieuwe Gemeenschappelijke landbouwbeleid (2023), komt hier wellicht ook een onderhoudssubsidie bij (onder voorbehoud van goedkeuring).

Het ILVO maakt deel uit van het Consortium Agroforestry Vlaanderen, dat een werking rond boslandbouwsystemen in Vlaanderen heeft (actie 45). Dit consortium zet naast onderzoek ook maximaal in op praktische begeleiding, advisering en vorming van mensen die met boslandbouw – met inbegrip van aanplant van hoogstamboomgaarden – aan de slag gaan. Het consortium beheert ook het online kennisloket www.agroforestryvlaanderen.be dat alle kennis en informatie

rond het thema boslandbouw bundelt en makkelijk raadpleegbaar maakt. Deze website bevat zowel praktische fiches als projectrapporten, praktijkervaringen, verslagen van excursies,...

Sint-Truiden bewaakt de kwaliteit van de landschapswandelingen op haar grondgebied en optimaliseert dit aanbod (actie 25) en komt hiermee tegemoet aan de maatschappelijke vraag naar landschapsbeleving en recreatie in het landschap. De unieke identiteit van het Haspengouwse hoogstamboomgaardenlandschap leent zich hier uitstekend toe.

AMBITIE 4: We zoeken oplossingen voor het voorkomen en bestrijden van moeilijk beheersbare ziektes en plagen:

Kersenbomen kunnen grote economische schade lijden ten gevolge van de Aziatische fruitvlieg en het Little Cherryvirus. Dit zijn moeilijk te bestrijden ziekten die een belangrijke rol spelen in de achteruitgang van het kersenboomgaardenbestand.

De gemeenten Hoeselt en Borgloon kopen kersenvliegvalen aan en verdelen deze onder particuliere eigenaars van kersenbomen (actie 20). Dit biologisch bestrijdingsmiddel helpt om de populatie kersenvliegen onder controle te houden door het afvangen van de mannelijke populatie met behulp van vrouwelijke feromonen waardoor er minder bevruchting en dus verspreiding plaatsvindt. Soms is rooien de enige oplossing om verdere verspreiding van ziekten (zoals het Little Cherry Virus) tegen te gaan. Daarom is dit ook een belangrijke factor binnen het op te maken afwegingskader vergunningen (actie 6).

Sint-Truiden en Tongeren pakken de verspreiding van het Little Cherry Virus en/of bacterievuur aan via hun GAS-reglement (actie 42). De stad Sint-Truiden biedt aan eigenaars die met de ziekte geconfronteerd worden ook een volledige ondersteuning voor het herstel van de boomgaard, via een samenwerking met het RLHV. Provincie Limburg is dit jaar ook gestart met een meldpunt voor bacterievuur (actie 43), waarbij eigenaars volledig ondersteund worden bij zowel de bestrijding van de ziekte als het herstel van de haag.

Bij appels en peren is rottend fruit een bron van ziektes, zoals bijvoorbeeld wormstekigheid. Om dit te voorkomen is het verwijderen van de oogst noodzakelijk. De oogst onder hoogstamboomgaarden blijft regelmatig liggen ten gevolge van een gebrek aan nut of economische opbrengst. Verschillende partners nemen daarom initiatieven om het oogsten te stimuleren en/of de oogst te gebruiken. Het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren richtte het platform goedgeplukt op (actie 21) dat eigenaars van hoogstamfruit in contact brengt met particulieren die op zoek zijn naar lokaal fruit. De Nationale Boomgaardenstichting zet samen met de gemeenten tijdens de oogstmaanden een sapmobiel (actie 22) in, een mobiele installatie waar eigenaars hun geoogste fruit tegen een kleine vergoeding tot sap kunnen laten persen. Alken, Bilzen, Diepenbeek en Nieuwerkerken produceren hun eigen appelsap (actie 23). Diepenbeek, Nieuwerkerken, Riemst, Tongeren en Wellen bieden hoogstamproducten zoals lokaal geproduceerd sap aan op gemeentelijke activiteiten (actie 24).

AMBITIE 5: We ondersteunen een gepast beheer op maat van het doel en de waarde van de hoogstamboomgaarden

We streven naar een adequaat beheer van het hoogstamboomgaardenbestand waarbij er aandacht is voor verschillende types (bijvoorbeeld natuurboomgaarden, productieboomgaarden,...) en hun specifieke noden. We bieden zowel technisch-inhoudelijke als financiële ondersteuning aan eigenaars en beheerders van hoogstamboomgaarden.

Heel wat partners, zoals gemeenten, de provincie Limburg, Natuurpunt, de Nationale Boomgaardenstichting en ANB hebben zelf hoogstamboomgaarden in eigendom of beheer. Zij stellen een goed voorbeeld door de eigen hoogstamboomgaarden te (laten) herstellen en beheren (actie 26). Sommige gemeenten staan zelf in voor het onderhoud, andere sluiten samenwerkingsovereenkomsten met bijvoorbeeld de Nationale Boomgaardenstichting om dit onderhoud uit te voeren.

Het Provinciaal Natuurcentrum heeft aan Treehive ,binnen een biodiversiteitsproject, de kans gegeven om veteranenfruitbomen in Voeren een aangepast beheer te geven (actie 41).

Veteranenfruitbomen hebben een hoge ecologische en historische waarde omdat ze een specifieke habitat vormen voor zeldzame soorten. De bomen zelf zijn vaak een belangrijke genenbron van oude fruitsoorten. Treehive specialiseert zich in het beheer van veteranenfruitbomen, die een andere aanpak nodig hebben dan jongere fruitbomen (bijvoorbeeld kroonreductie, beheer maretak) en vult zo een hiaat in de kennis van fruitbomenbeheer.

Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden en Tongeren ma(ak)t(en) ook een beheersplan of beheersvisie op voor de eigen hoogstamboomgaarden en volgen dit verder op (actie 27). In een beheersplan wordt een toekomstvisie of streefbeeld voor de betreffende hoogstamboomgaarden opgenomen. Dit laat toe om heel gericht beheersmaatregelen (in de tijd) te plannen om dit toekomstbeeld te bereiken. Wanneer een beheersplan voor een beschermde hoogstamboomgaard wordt opgemaakt, kunnen ze beroep doen op het premiestelsel van Onroerend Erfgoed voor het uitvoeren van de opgenomen beheersmaatregelen.

Het Agentschap voor Natuur en Bos volgt de uitvoering van het soortenbeschermingsprogramma voor het Vliegend Hert op (actie 47). In het soortenbeschermingsprogramma zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor het Vliegend hert in de speciale beschermingszones ‘Bossen en kalkgraslanden van Haspengouw’ (BE2200038) en ‘Voerstreek’ (BE2200039). Het Vliegend Hert is een dood-houtkever die nood heeft aan een halfopen leefgebied zoals hakhout, parklandschappen, bosranden en hoogstamboomgaarden. Behoud en herstel van deze habitats en het realiseren van verbindingen zijn bijgevolg belangrijk voor het voortbestaan en de verspreiding van de soort. Daarnaast moet er binnen de verspreidingsgebieden van deze soort ingezet worden op een soortgericht beheer: Het open karakter van hoogstamboomgaarden kan verzekerd worden door begrazing of maaibeheer en het nodige dood hout wordt geleverd door het laten staan van oude en dode fruitbomen. Hierbij is het belangrijk om alle oude en dode bomen en stobben te bewaren. In vele gevallen is het aanplanten van nieuwe hoogstammen belangrijk om toekomstig dood hout te voorzien en om het gesloten karakter te bewaren. Het aanplanten van kerselaars en moerbeien is eveneens interessant omdat ze als voedselplant voor de volwassen kevers dienen. Hoogstamboomgaarden kunnen verder versterkt worden door het aanplanten van hagen, houtkanten of knotbomen.

TECHNISCH-INHOUDELIJKE ONDERSTEUNING

Het onderhouden van hoogstamboomgaarden is niet evident. Zowel het kiezen van gepaste beheermaatregelen als de effectieve uitvoering ervan, vragen specifieke kennis en vaardigheden.

Het bepalen van de gewenste en mogelijke beheermaatregelen is afhankelijk van veel verschillende factoren, zoals de aanwezigheid van bijzondere rassen, biodiversiteit in de hoogstamboomgaard, omgevingsfactoren (bijvoorbeeld laagstamteelt, natuurkernen, recreatieve routes,...), functie van de hoogstamboomgaard, wensen van de eigenaar/beheerder, enz. Het agentschap Onroerend Erfgoed maakt samen met de partners een geïntegreerd afwegingskader beheermaatregelen (actie 28) op dat al deze factoren in rekening brengt en moet toelaten om op

een relatief eenvoudige manier tot gepaste beheerkeuzes te komen. Het afwegingskader zal aangeven wat het noodzakelijke minimumbeheer is en welke maatregelen geschikt zijn voor welke doelen. Het is een hulpmiddel voor het opstellen van beheerplannen en beheervisies voor hoogstamboomgaarden en bij het uitwerken van beheerpakketten in het kader van beheersovereenkomsten voor hoogstamboomgaarden.

Het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren en de Nationale Boomgaardenstichting geven binnen lopende projecten advies (actie 29) aan eigenaars met betrekking tot hoogstamboomgaardenaanleg en -beheer.

Hoeselt, Nieuwerkerken en Tongeren organiseren in samenwerking met de Nationale Boomgaardenstichting en/of het Regionaal Landschap snoei- en onderhoudsopleidingen in hun eigen hoogstamboomgaarden voor particulieren (actie 30). Het snoeien van hoogstamboomgaarden is een kunst op zich, door middel van deze kennisoverdracht kunnen (kersverse) eigenaars met de juiste achtergrondkennis hun hoogstamboomgaard zelf onderhouden. Een correct onderhoud is nodig om de hoogstamboomgaarden zo lang mogelijk in stand te houden en vroege uitval te voorkomen.

De stad Borgloon maakt i.s.m. het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren en met steun van het agentschap Onroerend Erfgoed beheerplannen op voor de beschermde cultuurhistorische landschappen Kuttehoven en Abdij van Kolen (actie 31). Hoogstamboomgaarden zijn een belangrijk onderdeel van deze beide landschappen. Na goedkeuring van het beheerplan hebben (particuliere) eigenaars binnen deze landschappen recht op erfgoedpremies voor het onderhoud van hun hoogstamboomgaarden. Ook voor de twee voormalig beschermde landschappen in Voeren werken het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren en de gemeente Voeren aan een beheerplan

De Nationale Boomgaardenstichting geeft beheeradvies op maat, m.l.v. beheerplan, voor individuele hoogstamboomgaarden (actie 32) aan eigenaars die een hoogstamboomgaard willen herstellen of laten aanplanten

FINANCIËLE ONDERSTEUNING

Het onderhoud van hoogstamboomgaarden is duur en arbeidsintensief en weegt niet op tegen de opbrengsten. Financiële ondersteuning is nodig om degelijk onderhoud, en dus behoud van de hoogstamboomgaarden te verzekeren. Dit geldt zeker voor beroepslandbouwers die een groot deel van het nog aanwezige hoogstamboomgaardenbestand in eigendom hebben of beheren.

Veel Haspengouwse gemeenten geven al een financiële ondersteuning aan eigenaars voor het (laten) uitvoeren van regulier en/of achterstallig onderhoud van hoogstamboomgaarden (actie 34), meestal opgenomen binnen het gemeentelijk subsidiereglement voor ondersteuning van kleine landschapselementen of gekoppeld aan een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan. Het gaat hier vooral om snoeiwerken. De stad Sint-Truiden biedt aan alle eigenaars van hoogstamboomgaarden ondersteuning via een samenwerkingsovereenkomst met het RLHV.

De provincie Limburg geeft gerichtere subsidies aan eigenaars (actie 37). Zo geeft het Provinciaal centrum voor cultureel erfgoed subsidies voor het onderhoud en de restauratie van niet beschermd historisch klein erfgoed, zoals poorten van hoogstamboomgaarden. Het Provinciaal Natuurcentrum kan ondersteuningsovereenkomsten afsluiten met beheerders waar bijzondere soorten in hun hoogstamboomgaarden gevonden werden, zodat het beheer optimaal afgestemd wordt op het behoud van deze soorten.

Sommige gemeenten schakelen (bijkomend) de Nationale Boomgaardenstichting en het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren in om actief aan hoogstamboomgaardenherstel en onderhoud te werken in het kader van samenwerkingsovereenkomsten of projecten (zoals het landschapsloket en het project Kleine Landschapselementen) (actie 35). In tegenstelling tot de subsidies, die een eigenaar zelf moet aanvragen, gaan de Boomgaardenstichting en het Regionaal Landschap langs bij eigenaars en herstellen en onderhouden hoogstamboomgaarden bij de eigenaars die mee in deze projecten stappen.

Structurele ondersteuning van het hoogstamboomgaardenbeheer op Vlaams niveau ontbreekt. Daarom werkt de Vlaamse Landmaatschappij samen met het agentschap Natuur & Bos en het agentschap Onroerend Erfgoed geïntegreerde beheersovereenkomsten voor kleine landschapselementen, waaronder hoogstamboomgaarden, uit in het Gulpdal (Voeren) (actie 33). Deze actie is onderdeel van het Europees Interreg Europe project BIOGOV. Het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren maakt samen met de Vlaamse Landmaatschappij een beheersvisie op voor het gebied. Het uitwerken van resultaatgerichte beheersovereenkomsten en dienstenvergoedingen maakt hier deel van uit. De Vlaamse Landmaatschappij, het agentschap Natuur & Bos en het agentschap Onroerend Erfgoed maken afspraken over de gezamenlijke financiering van dit nieuwe instrument. Beheersovereenkomsten zijn een vertrouwd recept dat zijn sporen al verdiend heeft. Binnen dit proefproject willen we experimenteren met een resultaatgerichte en sectoroverschrijdende versie van dit instrument. Het project focust op beheersovereenkomsten voor kleine landschapselementen, waaronder hoogstamboomgaarden, waarvoor momenteel nog geen beheersovereenkomsten mogelijk zijn. Binnen het project moeten we hiervoor dus een nieuw beheerpakket opmaken en hier beheermaatregelen aan koppelen. Het afwegingskader beheermaatregelen (actie 28) zal hiervoor de nodige input voorzien. Na evaluatie van dit proefproject kunnen we bij herziening van het actieprogramma (ca. 2024) dit instrument verder uitrollen over heel Haspengouw en eventueel andere regio's in Vlaanderen, waarbij we rekening houden met de lessen die we uit dit project trekken.

Eigenaars van beschermde hoogstamboomgaarden kunnen beroep doen op een erfgoedpremie voor het onderhoud, maar dit gaat slechts om een klein percentage hoogstamboomgaarden en bovendien is vaak eerst de opmaak van een beheerplan vereist. Hoogstamboomgaarden zijn een identiteitsbepalend element in Haspengouw en vragen dus om algemene landschapszorg. Daarom onderzoekt het agentschap Onroerend Erfgoed hoe de 'premie voor maatregelen ten behoeve van de cultuurhistorische landschapszorg, opgenomen in een goedgekeurd actieprogramma onroerend erfgoed' kan ingezet worden voor het ondersteunen van het beheer van het Haspengouws hoogstamboomgaardenlandschap (actie 36). Artikel 10.2.1 van het onroerenderfgoeddecreet maakt het toekennen van dergelijke premie mogelijk. Dit artikel is echter nog niet geactiveerd, noch zijn er specificaties van welke acties of maatregelen in aanmerking (kunnen) komen voor deze, wat de toekenningsvoorwaarden en looptijd zijn enzovoort. Het agentschap Onroerend Erfgoed onderzoekt dit en werkt een voorstel uit met het oog op inwerkingtreding uiterlijk bij de eerste herziening van dit actieprogramma (ca 2024).

AMBITIE 6: Bij het beheer van hoogstamboomgaarden besteden we aandacht aan zowel positieve als negatieve effecten op de professionele (laagstam)teelt

Fruitteelt (laagstam) is een van de belangrijkste landbouwteelten in Haspengouw. Door de aanwezigheid van gelijkaardige soorten, kunnen organismen die leven in hoogstamboomgaarden invloed uitoefenen op de laagstamteelt. Deze invloed kan positief (functionele agrobiodiversiteit zoals bestuiving) of negatief (competitieve agrobiodiversiteit zoals verspreiding van ziekten en

plagen) zijn. In de op te maken geïntegreerde afwegingskaders voor vergunningenbeleid (actie 6) en beheermaatregelen (actie 28) houden we hier rekening mee zodat we de negatieve effecten kunnen minimaliseren en de positieve effecten optimaal benutten. Ook de gemeentelijke en provinciale acties ter voorkoming van ziekteverspreiding (acties 42 en 43), dragen hieraan bij.

AMBITIE 7: We voeren samen een stimulerend basisbeleid voor hoogstamboomgaarden met gedeelde verantwoordelijkheid:

Duidelijkheid, eenvoud en transparantie is noodzakelijk voor het draagvlak van een hoogstamboomgaardenbeleid. Om een succesvol stimulerend beleid te voeren, is het bovendien belangrijk dat eigenaars mee willen stappen in het verhaal. Daarom richt het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren in samenwerking met de Nationale Boomgaardenstichting en met ondersteuning van het agentschap Onroerend Erfgoed en gemeenten een hoogstamboomgaardenloket op (actie 39). Deze actie kwam tijdens een workshop rond 'prioritaire acties', als noodzakelijke actie naar boven om deze ambitie te realiseren. Daar hoogstamboomgaarden zich op het raakvlak bevinden van verschillende beleidsdomeinen (erfgoed, natuur, landbouw) en ze een typisch Haspengouws landschapselement zijn, is zowel de kennis als het beleid rond hoogstamboomgaarden versnipperd over de lokale en Vlaamse partners. Als lokaal verankerde partner, die binnen zijn werking deze verschillende actoren al samenbrengt en vertegenwoordigt, is het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren de geschikte partner om deze loketfunctie onder te brengen. Ze werken bovendien al jarenlang rond instandhouding van hoogstamboomgaarden in de streek en ondersteunen en begeleiden de gemeenten bij acties en beleidskeuzes met betrekking tot hoogstamboomgaarden. Voor de werking van het loket zal er een nauwe samenwerking zijn met de Nationale Boomgaardenstichting, die heel wat kennis en expertise ter zake bezit.

De taak van het hoogstamboomgaardenloket is tweeledig:

1. het loket als kennis- en adviescentrum: eerste aanspreekpunt voor eigenaars, landbouwers, openbare besturen, ondernemers bij alle aspecten van hoogstamboomgaardeninrichting, -beheer en gebruik (aanleg, beheer, waardering, verwerking van fruit, vermarkting,...), maar ook het ondersteunen van eigenaars/beheerders bij opmaak van beheersplannen, financiële regelingen, groepsaankopen en -verkopen, enz.
2. pro-actief initiëren en begeleiden van herstel, onderhoud en aanleg van nieuwe hoogstamboomgaarden. In een tweede fase kan hier mogelijk ook de coördinatie en opvolging van geïntegreerde beheersovereenkomsten voor hoogstamboomgaarden onder gebracht worden (zie actie 33)

Tijdens dit actieprogramma starten we het loket op en bouwen we dit uit met gedeelde financiering van het Vlaamse en lokale niveau (200.000 €/jaar, 50-50 verdeling). Na een periode van 3 jaar evalueren we de werking en sturen we bij. In het volgende actieprogramma verankeren we het hoogstamboomgaardenloket in het Vlaamse en lokale beleid en begroting.

AMBITIE 8: We voeren een aanvullend flexibel projectmatig beleid voor hoogstamboomgaarden:

Het structureel ondersteunen van beheer is noodzakelijk. Het is echter moeilijk te voorspellen wat de toekomst brengt en welke veranderingen er nog op ons afkomen. We moeten dus blijven inzetten op creatieve en innovatieve oplossingen. Dit kunnen we het best realiseren via een projectmatig beleid voor hoogstamboomgaarden, waarbij de projecten fungeren als 'testlabo'

voor het uitwerken van een structureel hoogstamboomgaardenbeleid zoals het Gulpdal-project waarin we zullen experimenteren met sectoroverschrijdende beheersovereenkomsten (actie 33).

Daarnaast bieden projecten een uitgelezen kans om op korte termijn grote vooruitgang te boeken in landschapsherstel, zoals het ondertussen afgelopen PDPO-project Fruitlandschap, waarin heel wat hoogstamboomgaarden hersteld werden, aantoonde. We blijven dus zoeken naar opportuniteiten om gebiedsgerichte landschapsbeheerprojecten met aandacht voor hoogstamboomgaarden op te zetten en uit te voeren (actie 44). Het Regionaal landschap bereidt een aanvraag voor de oprichting van een landschapspark in het kerngebied van Haspengouw. Hoogstamboomgaarden zullen als typisch cultuurhistorisch klein landschapselement in de werking van het landschapspark een belangrijke rol innemen. Uitvoering is onder voorbehoud van goedkeuring.

Daarnaast zal het Regionaal Landschap in samenwerking met de Nationale Boomgaardenstichting, FERM en de Haspengouwse gemeenten het PDPO-project: 'Haspengouwse fruitweides, geïnspireerd door het verleden, klaar voor de toekomst' uitvoeren (actie 46). Dit project loopt van 01/01/2021 tot 30/06/2023 en focust enerzijds op het herstel van boomgaarden bij landbouwers, en anderzijds op het bekendmaken en faciliteren van fruitverwerkingsinitiatieven en de pluk van fruit door het oprichten van plukteams. De binnen dit project opgestarte werking kan vanaf het nieuwe actieprogramma mogelijk geïntegreerd worden in het hoogstamboomgaardenloket.

Het Provinciaal Centrum voor Cultureel erfgoed voorziet projectsubsidies die ook van toepassing zijn voor hoogstamboomgaarden (actie 40), zoals de projectsubsidie 'projecten onroerend erfgoed' voor erfgoedstudies en publieksontsluiting van onroerend erfgoed en de projectsubsidie 'Jong redt Oud', een subsidie voor kleine projecten waarbij jongeren actief aan de slag gaan met onroerend erfgoed.

Tabel 2: Overzicht van de acties, betrokken Vlaamse entiteiten, belanghebbenden en budgettaire impact nu en in tweede fase.

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
1	Geïntegreerde inventarisatie- en waarderingsmethodologie: het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> werkt samen met de partners een geïntegreerde inventarisatie- en waarderingsmethodologie uit	OE, ANB, INBO, Dep L&V, VLM	RLHV, NBS, Provincie Limburg (m.i.v. PCCE en PNC), Natuurpunt vzw, Boerenbond, Alken, Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Gingelom, Heers, Herk-de-Stad, Hoeselt, Kortesseem, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren, Wellen, IOED's Haspengouw West en Oost	<u>Het agentschap Onroerend Erfgoed voorziet hiervoor een onderzoeksbudget van 103.866,40 €</u> (met inbegrip van acties 6 en 28) op de begroting van 2020 (QGO-1QGG2A-WT) en werd uitbesteed aan Landmax. Voor de overige partners valt dit binnen de werkingskredieten	De methodologie resulteert in een handleiding voor het inventariseren en waarderen waar de lokale partners, zoals de IOED's verder mee aan de slag gaan om alle hoogstamboomgaarden in de regio in kaart te brengen. Dit kan (deels) opgenomen worden binnen de werkingskredieten.
2	Inventarisatie natuurboomgaarden: het <u>Provinciaal Natuurcentrum</u> voert via LIKONA een inventarisatie van bijzondere soorten uit in 8 hoogstamboomgaarden		PNC	Projectsubsidies PNC	Een eventueel vervolgonderzoek moet eerst goedgekeurd worden alvorens opnieuw projectsubsidies te kunnen ontvangen.
3	Onderzoek hoogstamboomgaarden identificeren en opvolgen via Artificial Intelligence: het <u>INBO</u> onderzoekt hoe hoogstamboomgaarden snel op te sporen en op te volgen met behulp van innovatieve digitale beeldherkenningstechnieken	INBO		Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek verkreeg een onderzoeksbudget van 143.887,50 € van het Omgevingsinformatiesamenwerkingsverband (OIS; begroting 2020). Het onderzoek wordt uitgevoerd door agentschap Informatie Vlaanderen en VITO.	Het doel is (indien de resultaten positief zijn) om de ontwikkelde methodologie later toe te passen over heel Vlaanderen (binnen de reguliere werkingskredieten of via competitieve onderzoeksbudgetten).
4	Nulmeting boomgaardenareaal: de <u>Nationale Boomgaardenstichting</u> voert een nulmeting van het boomgaardenareaal per gemeente uit met als doel effecten van de maatregelen te kunnen meten		NBS	Reguliere werkingskredieten	Om de effecten van de maatregelen uit het actieprogramma te meten, is het aangewezen de meting periodiek te herhalen en hier het nodige budget voor te voorzien. Afstemming met acties 3 is nodig om frequentie hiervan te bepalen. Bij elke herziening van het actieprogramma opnieuw vast te leggen

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
5	Hoogstamboomgaarden inventariseren: nadat de handleiding inventariseren en waarderen van hoogstamboomgaarden beschikbaar is (zie actie 1), gaan <u>lokale partners</u> aan de slag met het inventariseren van de hoogstamboomgaarden		Gemeente Kortesseem, IOED Oost, IOED Haspengouw west	Reguliere werkingskredieten	Het doel is om uiteindelijk tot een gebiedsdekkende inventarisatie van de hoogstamboomgaarden in Haspengouw te komen. De reguliere werkingsmiddelen zijn hier wellicht niet toereikend genoeg voor. Bij herziening van het actieprogramma moeten we hiervoor op zoek gaan naar de nodige middelen.
6	Geïntegreerd afwegingskader vergunningenbeleid: het agentschap Onroerend Erfgoed werkt samen met de partners een sector- en beleidsdomeinoverschrijdend (Vlaams) afwegingskader uit voor het verlenen van vergunningen voor het kappen van hoogstamboomgaarden	OE, ANB, INBO, Dep L&V, VLM, Dep omgeving	RLHV, NBS, Provincie Limburg (m.i.v. PCCE en PNC), Natuurpunt vzw, Boerenbond, Alken, Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Gingelom, Heers, Herk-de-Stad, Hoeselt, Kortesseem, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren, Wellen, IOED's Haspengouw West en Oost	Het agentschap Onroerend Erfgoed voorziet hiervoor een onderzoeksbudget van 103.866.40 € (met inbegrip van acties 1 en 28) op de begroting van 2020 (QG0-1QGG2A-WT) en werd uitbesteed aan Landmax. Voor de overige partners valt dit binnen de werkingskredieten	Toepassing van het kader wordt opgenomen binnen de bestaande vergunningsprocedure en vraagt geen bijkomende budgettaire investeringen.
7	Compensatie bij omgevingsvergunningen: de <u>gemeenten</u> leggen een compensatie op (bv. heraanplant) bij het verlenen van een omgevingsvergunning voor het kappen van hoogstamboomgaarden; gekoppeld aan financiële waarborgregeling in Sint-Truiden, Gingelom en Borgloon		Alken, Bilzen, Borgloon, Herk-de-Stad, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Wellen	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten
8	Controle op behoud en heraanplant de <u>gemeenten Diepenbeek, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst en Sint-Truiden</u> voeren controles uit op behoud en heraanplant bij het verlenen van een omgevingsvergunning voor het kappen van hoogstamboomgaarden		Diepenbeek, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2 ^{de} fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
9	Stedenbouwkundige verordening beplantingen: de <u>gemeente Wellen</u> vraagt een kapvergunning voor alle loofbomen met stamomtrek > 30 cm		Wellen	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten
10	Sensibiliseringsfilmpjes hoogstamboomgaarden: het agentschap Onroerend Erfgoed maakt 4 korte filmpjes, één voor elk seizoen, die de verschillende aspecten van hoogstamboomgaarden belichten	OE		Reguliere werkingskredieten	geen
11	Publiekswerking: <u>lokale partners</u> zetten actief in op publiekswerking en educatie in hoogstamboomgaarden (bv. Bilzen de boom in, fruitdoedagen Sint-Truiden, dag van de kers,...)		RLHV, NBS, Bilzen, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Wellen	Reguliere werkingskredieten + inkomsten uit evenementen zelf	Sinds 2020 is 30 april uitgeroepen tot internationale hoogstamboomgaardendag. Bij herziening van het actieprogramma bekijken we hoe we dit in de kijker kunnen zetten, mogelijk door middel van een (jaarlijks terugkerend) publiek evenement, en zoeken naar de nodige financiering
12	Communicatie over belang van hoogstamboomgaarden: <u>de Haspengouwse gemeenten, de Provincie Limburg, de Nationale Boomgaardenstichting en het Regionaal Landschap Haspengouw</u> en Voeren communiceren regelmatig over het belang van hoogstamboomgaarden via hun eigen communicatiekanalen	OE	RLHV, NBS, Provincie Limburg, Alken, Borgloon, Diepenbeek, Gingelom, Heers, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Tongeren	Reguliere werkingskredieten en subsidies (in het verleden o.a. van de Provincie Limburg en EFRO) OE voorziet jaarlijks ca 3000 € voor het hosten van de website www.hoogstamdroomgaard.be	Reguliere werkingskredieten, aangevuld met subsidies waar mogelijk De website www.hoogstamdroomgaard.be zal opgenomen worden binnen het hoogstamboomgaardenloket (actie 39)
13	RUP's voor hoogstamboomgaarden: <u>Sint-Truiden en Wellen</u> bakenden 'hoogstamboomgaardenkernen' af binnen een gemeentelijk RUP natuurwaarden.		Sint-Truiden, Wellen	In Sint-Truiden is er een subsidiereglement gekoppeld aan het RUP waar eigenaars van hoogstamboomgaarden beroep op kunnen doen. Dit maakt deel uit van de werkingskredieten.	Budget voor het subsidiereglement wordt elke beleidsperiode vastgelegd

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2 ^{de} fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
14	Aanplantsubsidie: 16 Haspengouwse gemeenten stimuleren de aanplant van nieuwe hoogstamboomgaarden door middel van een aanplantsubsidie		Alken, Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Gingelom, Heers, Hoeselt, Herk-de-Stad, Kortesseem, Nieuwerkerken, Sint-Truiden, Tongeren, Riemst, Wellen, Voeren	Bestaande subsidiereglementen waarvoor financiering is opgenomen binnen de meerjarenplanning: In de meeste gevallen maakt dit deel uit van een ruimer subsidiereglement voor de aanplant en het onderhoud van KLE. De gemeente Riemst geeft kersverse ouders een fruitboom als geboortebloom cadeau om aan te planten in de eigen tuin	Bestaande subsidiereglementen: budget hiervoor wordt elke beleidsperiode vastgelegd
15	Hoogstamboomgaardentoets bij ruimtelijke planning en inrichting: 9 gemeenten, PNC en VLM gaan na hoe bestaande en/of nieuwe hoogstamboomgaarden een plaats kunnen krijgen binnen nieuwe eigen ruimtelijke ontwikkelingen zoals ruimtelijke uitvoeringsplannen en inrichtingsplannen	VLM	Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, PNC	Reguliere werking en/of voorzien binnen goedgekeurde projecten (bv. opmaak RUP, landinrichtingsprojecten enz.	Reguliere werking en/of op te nemen binnen budgetten voor plannings- en inrichtingsprojecten
16	Aankoopbeleid hoogstamboomgaarden: <u>Hoeselt, Riemst en de Provincie Limburg</u> voeren een aankoopbeleid om (potentieel) waardevolle hoogstamboomgaarden in te schakelen als natuurverbinding		Hoeselt, Riemst, Provincie Limburg	Budget voorzien voor aankoop natuurterreinen: effectieve aankoop gebeurt enkel als er zich goede opportuniteiten aanbieden binnen de beschikbare kredieten	Budget hiervoor wordt elke beleidsperiode vastgelegd

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
17	Nieuwe hoogstamboomgaarden aanleggen met maatschappelijke functies: 7 gemeenten leggen nieuwe hoogstamboomgaarden aan op eigen geschikte gronden, vaak met als doel om nieuwe maatschappelijke functies op te nemen		Bilzen, Borgloon, Herk-de-Stad, Hoeselt, Nieuwerkerken, Tongeren, Riemst	Bilzen legt hoogstamfruitbomen aan bij de vergroening van scholen (Schoonbeek) en op andere locaties (grens Riemst, Blondeswinning, Grote Spouwen, Brandweer Rosmeer), Borgloon legt recreatieboomgaard aan het stationsplein aan. Gingelom en Herk-de-Stad richten een publieke dorpsboomgaard in. Ook Hoeselt, Riemst, Tongeren en Nieuwerkerken plannen de aanleg van een hoogstamboomgaard op eigen grond indien een geschikte locatie zich aandient of vrijkomt. Budgetten hiervoor zijn opgenomen binnen meerjarenplanning	Te bepalen bij elk nieuw(e) actieprogramma/beleidsperiode op basis van opportuniteiten en beschikbare middelen
18	Aanplantsubsidie boslandbouwsystemen: <u>Het departement Landbouw & Visserij</u> stimuleert landbouwers om boslandbouwsystemen, zoals hoogstamboomgaarden, aan te leggen door middel van een aanplantsubsidie	Dep L&V		Cofinanciering Europa (ELFPO) en Departement Landbouw en Visserij (KBO-1KD2BB-WT)	Afhankelijk van goedkeuring nieuwe GLB – aanplantsubsidie wordt wellicht uitgebreid met onderhoudssubsidie. Systeem van cofinanciering Europa-Vlaanderen blijft van toepassing
20	Aankoop en verdeling van kersenvliegvalen: de gemeenten <u>Hoeselt</u> en <u>Borgloon</u> kopen kersenvliegvalen en verdelen deze onder particuliere eigenaars van kersenbomen		Borgloon, Hoeselt	Reguliere werkingskredieten	Te bepalen bij elk nieuw(e) actieprogramma/beleidsperiode
21	Goedgeplukt platform: Het <u>Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren</u> brengt eigenaars van hoogstamboomgaarden in contact met particulieren die op zoek zijn naar lokaal fruit		RLHV	Reguliere werkingskredieten	eventuele integratie met het op te richten hoogstamboomgaardenloket (actie 39) is opgenomen bij desbetreffende actie

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
22	Sapmobiel: de Nationale Boomgaardenstichting zet samen met de <u>gemeenten</u> een mobiele installatie in waar eigenaars hun geoogste fruit tegen een kleine vergoeding tot sap kunnen laten persen		NBS, Diepenbeek, Bilzen	Geen (kostendekkend)	geen (kostendekkend)
23	Produceren van gemeentelijk hoogstamsap: <u>Alken, Bilzen, Diepenbeek en Nieuwerkerken</u> produceren hun eigen appelsap van gemeentelijk hoogstamfruit		Alken, Bilzen, Diepenbeek, Nieuwerkerken	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten
24	Serveren van hoogstamproducten op eigen activiteiten: 5 <u>gemeenten</u> serveren lokaal geproduceerd appelsap op de eigen activiteiten		Diepenbeek, Nieuwerkerken, Riemst, Tongeren, Wellen	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten
25	Kwaliteitsbewaking landschapswandelingen: <u>Sint-Truiden</u> bewaakt de kwaliteit van de landschapswandelingen op haar grondgebied en optimaliseert dit aanbod		Sint-Truiden	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten
26	Eigen hoogstamboomgaarden (laten) herstellen en beheren: <u>ANB, gemeenten, de provincie Limburg, Natuurpunt en de Nationale Boomgaardenstichting</u> zijn zelf eigenaar en/of beheerder en stellen het goede voorbeeld door hun eigen hoogstamboomgaarden te (laten) herstellen en beheren	ANB	NBS, Provincie Limburg, Natuurpunt, Alken, Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Heers, Herk-de-Stad, Hoeselt, Kortesseem, Sint-Truiden, Tongeren	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
27	Beheerplan of beheervisie voor eigen hoogstamboomgaarden opmaken: gemeenten stellen beheerplannen op voor hun eigen hoogstamboomgaarden en/of volgen deze op		Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten
28	Geïntegreerd afwegingskader beheermaatregelen: het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> werkt samen met de partners een geïntegreerd afwegingskader voor beheermaatregelen uit	OE, ANB, INBO, Dep L&V, VLM	RLHV, NBS, Provincie Limburg (m.i.v. PCCE en PNC), Natuurpunt vzw, Boerenbond, Alken, Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Gingelom, Heers, Herk-de-Stad, Hoeselt, Kortesseem, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren, Wellen, IOED's Haspengouw West en Oost	<u>Het agentschap Onroerend Erfgoed voorziet hiervoor een onderzoeksbudget van 103.866,40 €</u> (met inbegrip van acties 1 en 6) op de begroting van 2020 (QG0-1QGG2A-WT) en werd uitbesteed aan Landmax. Voor de overige partners valt dit binnen de werkingskredieten	geen
29	Adviesverlening: het <u>Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren</u> en de <u>Nationale Boomgaardenstichting</u> geven binnen lopende projecten advies aan eigenaars met betrekking tot hoogstamboomgaardenaanleg en beheer		RLHV, NBS	Reguliere werkingskredieten	Dit wordt in het nieuwe actieprogramma mee opgenomen binnen het hoogstamboomgaardenloket (zie actie 39)
30	Organiseren van snoei- en onderhoudsopleidingen: het RLHV organiseert jaarlijks ism de <u>Nationale Boomgaardenstichting</u> soms i.s.m de <u>gemeenten</u> opleidingen voor particulieren met betrekking tot het snoeien en onderhouden van hoogstamboomgaarden		RLHV, NBS, Hoeselt, Nieuwerkerken, Tongeren	Reguliere werkingskredieten	Dit wordt in het nieuwe actieprogramma mee opgenomen binnen het hoogstamboomgaardenloket (zie actie 39)

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
31	Beheerplan CHL Kuttেকoven en Abdij van Kolen + Voeren opmaken: het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren maakt met steun van het agentschap Onroerend Erfgoed onroerenderfgoedbeheerplannen op voor de beschermde cultuurhistorische landschappen 'Kuttেকoven' en 'Abdij van Kolen' (i.s.m. Borgloon) en 'Gulpdal en omgeving' en 'Voervallei en Altenbroek en omgeving' (i.s.m.. Voeren)	OE	Borgloon, Voeren, RLHV	Premiekredieten (goedgekeurd in 2019)	Na goedkeuring kunnen eigenaars van hoogstamboomgaarden binnen de beschermde gebieden beroep doen op de erfgoedpremie voor het onderhoud van hun hoogstamboomgaarden. De financiële impact hiervan is beperkt.
32	Opmaken beheerplannen voor individuele boomgaarden: de Nationale Boomgaardenstichting maakt beheerplannen op maat op voor individuele hoogstamboomgaarden		NBS	Regulier werkingsbudget + inkomen via uitvoering	
33	Geïntegreerde beheersovereenkomsten in Gulpdal: de VLM werkt samen met ANB en het OE geïntegreerde beheersovereenkomsten en dienstenvergoedingen voor hoogstamboomgaarden uit in het Gulpdal (Voeren)	VLM, ANB, OE	RLHV, Provincie Limburg, Voeren	Gebiedscoördinator: 60.000 €/jaar voor 2023-2028, BO/DV: VO voorziet 60000 €/jaar van 2022-2027 voor KLE (met inbegrip van hoogstamboomgaarden) Er worden afspraken gemaakt over de gezamenlijke financiering van deze beleidsdomeinoverschrijdende beheersovereenkomsten.	Wanneer dit na evaluatie succesvol blijkt, implementeren we dit sectoroverschrijdende instrument over heel Haspengouw en mogelijk ook andere gebieden in Vlaanderen. Hiervoor moeten de nodige budgetten opgenomen worden in het volgende actieprogramma. Het benodigde budget voor alle hoogstamboomgaarden binnen het richtplan bedraagt naar schatting ca 50.000 €/jaar. Wanneer er minder budget wordt vrijgemaakt, kunnen er minder BO afgesloten worden (aanbodgestuurd instrument)

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
34	Gemeentelijke onderhoudssubsidies voor hoogstamboomgaarden: 12 <u>gemeenten</u> geven een financiële ondersteuning aan eigenaars voor het (laten) uitvoeren van regulier en/of achterstallig onderhoud van hun hoogstamboomgaarden		Alken, Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Heers, Hoeselt, Kortesseem, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Wellen	Dit budget is meestal opgenomen binnen het bestaande gemeentelijk subsidiereglement voor de ondersteuning van Kleine Landschapselementen. In Sint-Truiden is dit gekoppeld aan het RUP Groene waarden. De subsidiebudgetten zijn vastgelegd in het meerjarenplan 2020-2025	Bestaande subsidiereglementen: budget hiervoor wordt elke beleidsperiode vastgelegd
35	Samenwerkingsovereenkomsten voor advies, herstel en beheer van het hoogstamboomgaardenlandschap: <u>gemeenten</u> sluiten samenwerkingsovereenkomsten af met de <u>Nationale Boomgaardenstichting</u> of het <u>Regionaal Landschap Haspengouw</u> en <u>Voeren</u> om actief aan boomgaardenherstel en -onderhoud te doen op hun grondgebied		RLHV, NBS, Heers, Tongeren, Voeren, Wellen	Opgenomen binnen gemeentelijk meerjarenplan	Elke beleidsperiode opnieuw vast te leggen
36	Onderzoek naar het inzetten van premie cultuurhistorische landschapszorg: Het agentschap Onroerend Erfgoed onderzoekt hoe de 'premie voor maatregelen ten behoeve van de algemene landschapszorg, opgenomen in een goedgekeurd actieprogramma onroerend erfgoed' kan geactiveerd worden.	OE		In dit actieprogramma bekijken hoe we deze premie kunnen inzetten voor het ondersteunen van het beheer van de Haspengouwse hoogstamboomgaarden: welke acties en maatregelen komen in aanmerking, toekenningsvoorwaarden, looptijd,....	Als uitgeklaard is hoe we de premie algemene landschapszorg zullen inzetten, moet OE hier de nodige budgetten voor voorzien op de begroting. Dit maakt deel uit van het volgende actieprogramma.

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
37	Provinciale onderhoudssubsidie klein erfgoed en ondersteuningsovereenkomst soortenbeheer: het <u>Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed</u> geeft een onderhoudssubsidie voor niet beschermd klein historisch erfgoed zoals poorten van hoogstamboomgaarden. Het <u>Provinciaal Natuurcentrum</u> sluit ondersteuningsovereenkomsten af met eigenaars voor het beheer ten gunste van bijzondere soorten.		PCCE, PNC	Budget voorzien binnen subsidiereglementen	Bestaande subsidiereglementen: budget hiervoor wordt elke beleidsperiode vastgelegd
38	Inpassing hoogstamboomgaarden rond landbouwbedrijven: de <u>Provincie Limburg</u> past bij de opmaak van landschapsintegratieplannen huisboomgaarden in binnen de bedrijfsomgeving van land- en tuinbouwbedrijven		Provincie Limburg, LISRO, Werkers	Reguliere werkingskredieten en projectbudget Boeren planten bij Boeren	Reguliere werkingskredieten en elke beleidsperiode opnieuw vast te leggen indien project verlengd wordt
39	Oprichten hoogstamboomgaardenloket: Het <u>Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren</u> richt in samenwerking met de <u>Nationale Boomgaardenstichting</u> en met steun van het <u>agentschap Onroerend Erfgoed</u> een boomgaardenloket op.	OE, ANB, Dep L&V, VLM	RLHV, NBS, Provincie Limburg, Haspengouwse gemeenten	De uitbouw vraagt een financiering van 200.000 €/jaar, gedurende een periode van 3 jaar. Vlaanderen en het Regionaal Landschap (met ondersteuning van provinciale en gemeentelijke middelen) dragen hiervoor elk de helft bij. We voorzien dit op de begroting van Onroerend Erfgoed (QG0-1QGG2BB-WT) vanaf 2023.	Om een goede werking van het loket te verzekeren, moeten we deze kost blijvend voorzien in het volgende actieprogramma, waar we afspreken maken over de verdeling van de kosten tussen Vlaamse en lokale partners (elk 50%) om zo echt tot een gezamenlijk beleid te komen.

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
40	Projectsubsidies Provinciaal Centrum Cultureel Erfgoed: Het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed voorziet projectsubsidies die voor hoogstamboomgaarden van toepassing zijn zoals 'Jong redt Oud' en 'projecten onroerend erfgoed' voor erfgoedstudies en publieksontsluiting		PCCE	Budget voorzien binnen subsidiereglementen	Bestaande subsidiereglementen: budget hiervoor wordt elke beleidsperiode vastgelegd
41	Beheer veteranenfruitbomen: het Provinciaal Natuurcentrum beheert in samenwerking met Treehive veteranenfruitbomen in Voeren en Wellen		PNC, Treehive	Tijdelijke, ondersteuningsovereenkomsten via het PNC zijn mogelijk mits voldaan wordt aan de voorwaarden van het reglement	Een eventueel vervolgproject moet eerst goedgekeurd worden alvorens opnieuw projectsubsidies te kunnen ontvangen.
42	Aanpak ziekteverspreiding: <u>Sint-Truiden</u> en Tongeren pakken de verspreiding van het Little Cherry Virus en/of bacterievuur aan via hun GAS-reglement. Sint-Truiden biedt aan eigenaars die met de ziekte geconfronteerd worden een volledige ondersteuning voor het herstel van de boomgaard, via een samenwerking met het RLHV		Sint-Truiden, Tongeren, RLHV	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten
43	Meldpunt bacterievuur: de <u>Provincie Limburg</u> heeft een meldpunt voor bacterievuur, waarbij eigenaars volledig ondersteund worden bij zowel de bestrijding van de ziekte als het herstel van de haag		Provincie Limburg	Reguliere werkingskredieten	Reguliere werkingskredieten

Nr.	Actie	Betrokken beleidsdomein(en)	Andere belanghebbenden	Budgettaire impact huidige actieprogramma	Budgettaire impact 2de fase (na actualisatie actieprogramma ca. 2024)
44	Projecten met aandacht voor hoogstamboomgaarden: Het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren zoekt naar opportuniteiten om gebiedsgerichte landschapsbeheerprojecten met aandacht voor hoogstamboomgaarden op te zetten en uit te voeren	Dep L&V, Dep Omgeving	Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, NBS, Alken, Bilzen, Diepenbeek, Gingelom, Heers, Herk-de-Stad, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren, Wellen	lopende subsidie-programma's van Vlaanderen en Europa – onder voorbehoud van goedkeuring	Afhankelijk van goedkeuring projecten
45	Werking agroforestry: het Consortium Agroforestry Vlaanderen zet naast onderzoek in op begeleiding, advisering en vorming rond agroforestry (m.i.v. aanplant hoogstamboomgaarden) en bundelt alle kennis en informatie op het online kennisloket www.agroforestry.vlaanderen.be	ILVO	Bodemkundige Dienst van België, Inagro, Boeren natuur Vlaanderen, Bos+, Wervel, Universiteit Gent	Projectbudget Agroforestry 2025 voor de periode 1/10/2020 – 30/09/2024 (VLAIO LA-traject)	Afhankelijk van eventueel vervolgproject of integratie in reguliere werking
46	PDPO-project Haspengouwse fruitweides: Het RLHV coördineert een project dat focust op het herstel van boomgaarden bij landbouwers en het bekendmaken en faciliteren van fruitpluk en -verwerking	Dep L&V, VLM, Provincie Limburg	Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, NBS, FERM, Alken, Borgloon, Bilzen, Diepenbeek, Gingelom, Heers, Herk-de-Stad, Hoeselt, Kortesseem, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren, Wellen	Projectbudget (PDPO-subsidies + inbreng partners)	Afhankelijk van eventueel vervolgproject of integratie in hoogstamboomgaardenloket (zie actie 39)
47	Soortenbeschermingsprogramma Vliegend Hert: ANB voert het soortenbeschermingsprogramma voor het Vliegend Hert uit (2020-2025)	ANB	Voeren	Life-project LIFE 14 IPE BE002 BNIP	Afhankelijk van eventuele nieuwe vaststelling in 2025

Gezien om gevoegd te worden bij de beslissing van de Vlaamse Regering tot goedkeuring van het actieprogramma bij het onroerenderfgoedrichtplan voor de Hoogstamboomgaarden in Haspengouw en Voeren

Brussel,

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme,

Zuhal DEMIR

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

De Vlaamse minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale economie en Landbouw

Jo BROUNS